

**Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын
Факультативдик протоколу жана аны аялдардын укуктарын алга жылдыруу
боюнча кантип колдонуу керек.**

**Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция–
негизги маалымат:**

Аялдарга карата дискриминация – аныктама
Дискриминацияны жоюу үчүн колдонууга зарыл болгон чаралар
Конвенция тарабынан жөнгө салынуучу маселелер
Жалпы рекомендациялар
Аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитет
Докладдарды берүү процесстери
Өкмөттүк эмес уюмдардын ролу: Комитетке альтернативдүү маалыматты берүү
Мамлекет – катышуучулар

Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын
Факультативдик протоколу

Жалпы маалымат

Факультативдик протоколдун жоболоруна ылайык мамлекет –катышуучулардын
милдеттери

Факультативдик протоколго ылайык Конвенцияга карата эскертүүлөрдүн таасири

Кабарларды берүү процедурасы

- Кабарларды берүү процедурасы деген эмне?
- Кабарды ким бере алат?
- Кабарларды берүү процедурасын качан пайдаланууга болот?
- Кабарларды берүү процедурасын кантип пайдалануу керек жана кабарларды кантип даярдайт?
- Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет качан кабарларды кабыл алуудан баш тартат?
- Факультативдик протоколдун 4.2.-статьясына ылайык кайсы критерийлер кабарлардын жараксыздыгын аныктайт?
 - Конвенциянын жоболоруна туура келбеген кабар
 - “эч кандай негизи жок” деп жарыяланган кабар
 - “жетишсиз негизделген” деп жарыяланган кабар
 - Кабар жөнөтүүгө укуктарды кыянаттык менен пайдалангандыгы белгиленген кабар
 - Кабардын мазмуну болуп саналган фактылар тийиштүү мамлекет-катышуучу үчүн Факультативдик протокол күчүнө кирген учурга чейин орун алган.
- Убактылуу чаралар деген эмне?
- Кабар бергенден кийин эмне болот?
 - Комитет кабарды жараксыз деп жарыялаганда эмне болот?
 - Комитет кабарды жарактуу деп жарыялаганда эмне болот?
- Кабарларды берүү процедурасын пайдаланган аялдардын конфиденциалдуулугу жана коопсуздугу

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча комитетине кабарларды берүү процедурасына ылайык тапшырылган иштер.

Териштирүү жүргүзүү процедурасы

- Териштирүү жүргүзүү процедурасы деген эмне?
- Териштирүү жүргүзүү процедурасын кантип пайдалануу керек?
- Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча комитети аялдардын Конвенцияда баяндалган укуктары “олуттуу же системалуу” бузулгандыгы жөнүндө ишенимдүү маалымат алгандан кийин эмне болот?
- Териштирүү жүргүзүү процедурасын пайдаланган аялдардын конфиденциалдуулугу жана коопсуздугу

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча комитети тарабынан жүргүзүлгөн териштирүүлөр

Адам укугун коргоонун ар түрдүү механизмдери: макул жана каршы болуу аргументи

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция – негизги маалымат:

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция БУУнун Башкы Ассамблеясы тарабынан 1979-жылы кабыл алынган жана жыйырманчы мамлекет-катышуучу ратификациялагандан отуз күндөн кийин 1981-жылдын сентябрында күчүнө кирген. 2009-жылдын май айына карата абал боюнча БУУнун 192 мамлекет-катышуучусунун ичинен 186 мамлекет Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенцияга кол коюшкан, бул аны адам укугуна тийиштүү эң көп ратификацияланган келишимдердин бири экендигин далилдейт. Конвенция аялдардын укуктарын эң жакшы коргоо жана алга жылдыруу максатында даярдалган жана кабыл алынган.

Конвенция “аялдарга карата дискриминация” түшүнүгүнүн аныктамасы берилген биринчи эл аралык документ болуп саналат.

Аялдарга карата дискриминация – аныктама

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын 1-статьясына ылайык:

Саясий, экономикалык, социалдык, маданий, жарандык же бардык башка чөйрөдөгү эркектердин жана аялдардын тең укуктуулуктарынын, адам укуктарынын жана башкы эркиндиктеринин негизиндеги бардык айырмачылыктар, тактап айтканда, жыныстык жактан чектөөлөр, аялдарды пайдалануу, аларды алсыратуу, укуктарын жокко чыгаруу сыяктуу көрүнүштөрдүн бардыгы “аялдарга карата дискриминация” түшүнүгүн, билдирет.

Дискриминация түшүнүгүнүн аныктамасы кеңири мааниге ээ жана өтө жөнөкөй аныкталган түз дискриминацияны гана камтыбайт, формалдуу түрдө гендердик-нейтралдык болуп эсептелип, бирок иш жүзүндө аялдардын абалына терс таасирин

тийгизген мыйзамдарды, саясатты, же практикаларды колдонуунун жыйынтыгы болуп саналган атайын ойлонулуп, же ойлонулбай жасалган дискриминация экендигине карабастан, анын пайда болуу себебин да камтыйт. Жашоонун бардык чөйрөсүндө жарандык укуктарын жана негизги эркиндиктерин пайдаланууда жана ишке ашырууда эркектердин жана аялдардын мүмкүнчүлүктөрүнүн теңсиздигине алып келген бардык айырмачылыктарды, жокко чыгарууларды жана чектөөлөрдү өзүнө камтыган аракеттер дискриминация болуп эсептелет. Конвенцияга ылайык бардык аялдардын укуктарын коргоо бардыгына бирдей негизде жүргүзүлөт. 1 жана 3-статьялар мамлекет – катышуучуларды аялдардын укуктарын өнүктүрүү жана алга жылдыруу үчүн бардык тийиштүү чараларды кабыл алууга милдеттендирет. Бул аялдар туш болгон жана элдин маданиятына жана каада-салтына тамырлап кирген тоскоолдуктарды жоюуну көздөгөн кадамдарды да билдирет.

Дискриминацияны жоюу үчүн кабыл алууга зарыл болгон чаралар

Мамлекет–катышуучулар аялдарга карата болгон дискриминациянын бардык түрүн айыптоо жана аларды жоюу саясатын жүргүзүүгө милдеттүү. 2-5-статьяларда мамлекет-катышуучулар адам укуктарын, ошондой эле гендердик теңдик негизине таянып негизги эркиндиктерди толук ишке ашырууга кепилдик берүү үчүн аялдарды алга жылдырууну камсыз кылуу максатында жашоонун бардык жаатында (саясий, социалдык, экономикалык, маданият ж.б.) тийиштүү чараларды кабыл алууга милдеттүү. Бул максаттарга жетүү жана аялдарга карата дискриминацияны жоюу үчүн пайдаланууга тийиш болгон каражаттар төмөнкүдөй чаралардан турат:

- жаңы мыйзамдарды кабыл алуу;
- аялдарды дискриминациядан коргоо үчүн улуттук сотторду жана башка мамлекеттик мекемелерди уюмдаштыруу;
- аялдарга карата дискриминацияны билдирген мыйзамдарды, салттарды жана практикаларды өзгөртүү, же жоюу;
- кандайдыр-бир жактар, уюмдар, же ишканалар тарабынан көрсөтүлүүчү дискриминациядан аялдарды натыйжалуу коргоону камсыз кылуу зарыл болгон жерлерде санкция киргизүү;
- кабыл алынган убактылуу атайын чаралар “эркектер менен аялдардын ортосундагы иш жүзүндөгү теңдикти” тездетүүгө багытталган болсо, дискриминациялык болуп саналбайт. Бул атайын чаралар эч качан “тең укуксуз, же дифференцияланган стандарттардын сакталышына” алып келбеши керек жана “мүмкүнчүлүктөрдүн теңдигин жана тең укуктуу мамилелер боюнча максаттарга жеткен учурда жокко чыгарылууга тийиш”.

Мамлекет-катышуучулар Конвенцияны кабыл алуу менен “жыныстардын бирин кем көргөн, же артыкчылыгын билдерген, же эркектердин жана аялдардын стереотиптүүлүк идеясына негизденген” бардык ырым-жырымдарды жана бардык башка практикаларды түп-тамырынан бери жоюу максатындагы социалдык гендердик жүрүм-турумдардын социалдык жана маданий моделин өзгөртүү үчүн бардык тийиштүү чараларды кабыл алууга милдеттүү.

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция мамлекет-катышуучуларга Конвенцияны ратификациялоодо же ага кошулууда “эскертүү киргизүүгө” мүмкүнчүлүк берет, бирок ал эскертүүлөр бул келишимдин максаттарына жана милдеттерине туура келүүгө тийиш. Бул мамлекет-катышуучу келишимдин айрым бөлүгүн милдеттүү деп кабыл албастыгын билдире алат дегенди түшүндүрөт. Мамлекет-катышуучулар тарабынан киргизилген бардык эскертүүлөр жөнүндө маалымат БУУнун Жогорку Комиссарынын адам укуктары боюнча Бюросунун сайтында орун алган.

Конвенция тарабынан жөнгө салынуучу маселелер

Конвенция жашоонун “саясий, экономикалык, социалдык, маданий, жарандык жана ар кандай башка бардык чөйрөсүндөгү “аялдарга карата дискриминациянын бардык түрүн” камтыйт (1-статья). Бул Конвенция мамлекет-катышуучуларга жашоонун бардык чөйрөсүндө, анын ичинде үй-бүлөдө аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча “бардык тийиштүү чараларды кабыл алууга милдеттендирет. Мындан тышкары, Конвенция аялдардын жашоо-турмушундагы белгилүү чөйрөлөргө тийиштүү статьяларды камтыйт. Ал статьялар төмөнкүлөрдөн турат:

- Аялдарды сатуу жана проституция (6-статья)
- Саясий жана коомдук жашоо (7-статья)
- Маалымат берүү жана катышуу (8-статья)
- Улуттуулук (9-статья)
- Билим берүү (10-статья)
- Ишке орноштуруу (11-статья)
- Саламаттык (12-статья)
- Экономикалык жана социалдык жыргалчылык (13-статья)
- Айыл жеринде жашаган аялдар (14-статья)
- Мыйзам алдындагы теңдик (15-статья)
- Нике жана үй-бүлөлүк жашоо (16-статья)

Жалпы сунуштар

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Комитет Конвенциянын статьяларында жана анын тиркемелеринде белгиленген укуктарды жана милдеттерди болушунча терең түшүндүрүүнү камсыздоо үчүн түзүлгөн Жалпы сунуштар деп аталган расмий арыздарда Конвенциянын статьяларын интерпретациялайт, ал эми мамлекет-катышуучуларга Конвенциянын жоболорунун аткарылышын камсыздоодо жетекчиликке алуу үчүн берилет. Жалпы сунуштар Комитет тарабынан ишке ашырылуучу аялдардын укуктарынын стандарттарын өнүктүрүүнү жана бул укуктарды прогрессивдүү интерпретациялоону чагылдырат.

Конвенция тарабынан кепилденген конкреттүү спецификалык укуктар кандай түшүндүрүлө тургандыгы жөнүндө так маалыматтарды төмөнкү рекомендациялардан табууга болот:

- Аялдарга карата зомбулук - жалпы рекомендация №19, 1992
- Нике жана үй-бүлө мамилелериндеги теңдик - жалпы рекомендация №21, 1994
- Аялдар саясий жана коомдук турмушта - жалпы рекомендация №23, 1997
- Аялдар жана ден соолук - жалпы рекомендация №24, 1999

Өзгөчө көңүл бурууну талап кылган дагы бир рекомендация - №25 жалпы рекомендация эркектер менен аялдар ортосунда чыныгы теңдикти орнотууну тездетүү үчүн мамлекет-катышуучулар тарабынан кабыл алынууга тийиш болгон “убактылуу атайын чаралар” жөнүндө маанилүү маалыматты камтыйт.

Бүгүнкү күндө 25 жалпы рекомендация чыгарылды. Комитеттин жалпы рекомендацияларынын текстин Бириккен Улуттар Уюмунун сайтынан табууга болот.

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/comments/htm>

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет БУУнун органы болуп саналат. Ал 1982-жылы уюмдаштырылган жана мамлекет-катышуучулар тарабынан Конвенциянын жоболорунун аткарылышына контроль жүргүзүү, ошондой эле тийиштүү рекомендацияларды түзүү жолу менен мамлекет-катышуучулардын көңүлүн аялдардын проблемаларына буруу боюнча ыйгарым укуктары берилген.

Комитеттин курамында 23 мүчө бар, алар Конвенциянын ченемдери тарабынан жөнгө салынуучу аялдардын укуктары боюнча көз карандысыз эксперттер болуп саналат. Комитетке мүчөлөр географиялык акыйкат бөлүштүрүүгө жана “цивилизациянын ар түрдүү формаларынын, ошондой эле негизги укуктук системалардын” өкүлчүлүктөрүн эске алуу менен тандалат.

Комитет үч жылда бир жолу сессия өткөрөт (2010-жылдан тартып), анда мамлекет – катышуучулар тарабынан берилген улуттук докладдарды жана өкмөттүк эмес уюмдар тарабынан берилген “көмүскө” докладдарды кароо жолу менен мамлекет-катышуучулар тарабынан Конвенциянын жоболорунун аткарылышын контролдойт. Комитет ошондой эле жалпы рекомендацияларды даярдоону жана Конвенциянын Факультативдик протоколуна ылайык тапшырылган жеке даттанууларды карап чыгууну өзүнө камтыган башка иштерди да аткарат. Бүгүнкү күндө Комитет мамлекет-катышуучуларга Конвенциянын ченемдерин интерпретациялоо боюнча жетектөөлөрдү берүү максатында 25 жалпы рекомендацияларды жана докладдардын мазмуну кандай болушу керек жөнүндө маалыматтарды түздү.

Комитет Конвенция ченемдерин кеңири интерпретациялоодо маанилүү роль ойнойт. Конвенцияга карата Факультативдик протоколду кабыл алуу менен Комитет аялдар, же алардын атынан берилген жеке даттанууларды карап чыгуу укугун (кабарларды берүү процедурасы), ошондой эле аялдардын укуктарынын олуттуу жана системалуу бузулуу учурларын териштирүүлөрдү инициациялоо укугун алды (териштирүү жүргүзүү процедурасы).

Докладдарды берүү процесси

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын мамлекет-катышуучусу Конвенциянын жоболорунун аткарылышын контролго алуучу Комитетке улуттук докладдарды берүүгө милдеттенет. Конвенциянын 18-статьясына ылайык мамлекет төмөнкү докладдарды берүүгө милдеттүү:

- тийиштүү мамлекет үчүн бул Конвенция күчүнө кирген күндөн тартып бир жылдын ичинде алгачкы доклад;
- Ар бир төрт жылда, же Комитеттин суроосу боюнча мезгилдик докладдарды.

Докладдарда Конвенциянын жоболорун аткаруу үчүн мамлекет-катышуучу тарабынан кабыл алынган мыйзамдык, соттук, административдик жана башка чаралар жөнүндө маалыматтар, ошондой эле ушуга байланыштуу жетишкен прогресстер жөнүндө маалыматтар берилүүгө тийиш.

Мамлекет-катышуучулардын 2008-жылдын августуна чейин берген докладдары Комитеттин төмөнкү сайтында жайгаштырылган:

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/sessions.htm>

Өкмөттүк эмес уюмдардын ролу: Комитетке альтернативдүү маалымат берүү

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет доклады каралып жаткан мамлекетте Конвенциянын жоболорунун аткарылышынын абалы жөнүндө кошумча маалымат берген өкмөттүк эмес уюмдардын көмүскө же альтернативдүү докладдарын кубаттайт.

Комитетке 2004-жылдын июлунан тартып берилген көптөгөн көмүскө докладдарды IRAW Asia Pacific уюмунун сайтынан табууга болот:

http://www.iwraw-ap.org/resources/shadow_reports.htm

Өкмөттүк эмес уюмдардын өкүлдөрү алардын мамлекетинин докладдын берүүгө катыша алышат жана оозеки кошумча киргизиши, ошондой эле өздөрүнүн өлкөсүндө аялдардын укуктарына тийиштүү болгон өзгөчө олуттуу проблемалар жөнүндө маалымат берүү үчүн Комитеттин мүчөлөрү менен жолугуша да алышат.

Мамлекет-катышуучулар

Конвенциянын мамлекет – катышуучуларынын толук тизмесин БУУнун Жогорку Комиссарынын адам укуктары боюнча Бюросунун сайтынан табууга болот.

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын Факультативдик протоколу

Негизги маалымат

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын Факультативдик протоколу БУУнун Генералдык Ассамблеясы тарабынан 1999-жылдын октябрында кабыл алынган жана 1999-жылдын декабрында кол коюу үчүн ачылган. Ал он мамлекет ратификациялагандан кийин, 2000-жылдын декабрында күчүнө кирген. 2008-жылдын февраль айына карата абал боюнча 96 мамлекет Конвенциянын Факультативдик протоколунун катышуучулары болуп саналат (Факультативдик протоколду ратификациялаган жана кошулган мамлекеттер).

Факультативдик протокол Конвенцияны толуктаган өзүнчө эл аралык келишим болуп саналат. Факультативдик келишимге кошулуу үчүн мамлекет адегенде Конвенциянын катышуучусу болууга, андан кийин Факультативдик протоколду ратификациялоого тийиш. Мамлекет-катышуучу Протоколго кандайдыр бир эскертүүлөрдү жасоого укугу жок. Бирок, мамлекет-катышуучуга процедуралардын бирин, Факультативдик протокол тарабынан берилген - териштирүү жүргүзүү процедурасын жүргүзүү үчүн Комитеттин компетенциясын моюнга албагындыгы жөнүндө билдирүү мүмкүнчүлүгүн берет.

Факультативдик протокол жаңы укуктарды камтыбайт, бирок Конвенция тарабынан кепилдик берилген аялдардын укуктары бузулган учурда кайрылууга мүмкүн болгон төмөнкүдөй эки процедураны уюмдаштыруу жолу менен Конвенцияны чыңдайт:

- **кабарларды берүү процедурасы** - аялдардын укуктарын бузууда жабыркоочу болуп саналгандыгын ырастаган айрым жактарга же жактардын тобуна аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитетине, Конвенциянын жоболорунун аткарылышын байкоого алган БУУ органына кайрылууга мүмкүнчүлүк берген процедура. Кабарлар сөзсүз жабыркоочунун макулдугу боюнча, же негиздүү

себеби болгон учурда анын катышуусуз жабыркоочу сунуштаган өкүлдөрү тарабынан берилиши да мүмкүн.

Кабарларды берүү процедурасы кабар берген тарапка аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктары бузулгандык үчүн компенсация талап кылуу мүмкүнчүлүгүн да берет.

Конвенциянын Факультативдик протоколунун бардык мамлекет-катышуучулары бул процедурага ылайык берилген кабарларды кабыл алууга жана карап чыгууга Комитеттин компетенттүү экендигин таанышат.

Убактылуу чаралар

Факультативдик протокол аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитетине орду кайта толтурулгус зыяндын болушунан келип чыгуучу укук бузуулардан жабыркоочуну/ларды коргоо максатында убактылуу зарыл чараларды кабыл алууну талап кылуу тез арада кароо үчүн тийиштүү мамлекет-катышуучуга ыйгарым укуктарды багыттайт. Жабыр тартканды дене боюна, же моралдык жактан оор кесепеттүү кырсык келтирүүдөн коргоо зарыл деп саналган учурда Комитет бул механизмди колдоно алат. Комитет кабарды алгандан кийин дароо эле убактылуу чараларды кабыл алууну талап кыла алат. Көп билүү үчүн.

- Териштирүү жүргүзүү процедурасы - аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитети аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктардын мамлекет-катышуучунун юрисдикциясынын астында “олуттуу жана системалуу” бузулушунда ал тийиштүү мамлекет-катышуучу менен кызматташтыкта териштирүү жүргүзүүгө жардам берген механизм.

Факультативдик протоколду ратификациялап кол коюуда, же ага кошулууда мамлекет-катышуучу Комитеттин териштирүү процедурасын жүргүзүү боюнча компетенциясын тааныбай тургандыгын билдире алат (“баш тартуу клаузуласы” деп аталат). Териштирүү жүргүзүү демилгесин Комитетке билдирүүгө ниеттенген жак, же жактардын тобу анын натыйжасында тийиштүү мамлекет баш тартуу клаузуласына кол койгондугун, же койбогондугун текшерүүгө тийиш.

Көп билүү үчүн: кабарларды берүү процедурасы жана териштирүү жүргүзүү процедурасы

Факультативдик протокол Комитетке Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктар жөнүндө мамлекет-катышуучулардын түшүнүктөрүн жакшыртууга мүмкүндүк берүүчү инструмент болуп саналат. Ал аялдарга карата дискриминациялык болуп эсептелген мыйзамдык жана сот практикасында жакшы өзгөртүүлөргө өбөлгө түзөт. Кабарларды берүү процедурасы Комитетке аялдардын укуктарын бузуудагы айрым учурларга териштирүү жүргүзүү жана бул укуктардын сакталышын жакшыртуу үчүн мамлекет-катышуучудан тийиштүү чараларды кабыл алууну талап кылуу мүмкүнчүлүгүн берет. Кабар берүү мүмкүнчүлүгү, аялдардын укуктарын бузуудан улам жабыркагандар үчүн улуттук деңгээлде соттук коргоо каражатына жетиштүүлүктү жакшыртуу үчүн мамлекет-катышуучуга негиздүү шарт түзүп бериши да мүмкүн.

Мамлекет-катышуучулардын Факультативдик протоколдун жоболоруна ылайык милдеттери

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын Факультативдик протоколун ратификациялоо/кошулуу менен бардык мамлекет-катышуучулар кабар берүү процедурасына ылайык айрым жактар, же жактардын тобу берген аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктарынын бузулушу жөнүндө кабарларды алуу жана карап чыгуу боюнча Комитеттин компетенциясын тааный тургандык жөнүндө милдеттемени өздөрүнө алышат. Ошондой эле, мамлекет-катышуучу Комитеттин өзүнө тийиштүү рекомендацияларын жана бул процедураларга ылайык кабарларды карап чыккандан кийин түзүлгөн пикирлерди аткаруу милдетин алышат.

Мамлекет-катышуучулар жана териштирүү жүргүзүү процедурасы

Конвенциядан айырмаланып, Факультативдик протокол өзүнүн бир да статьясына эскертүүлөрдүн болушуна жол бербейт. Бирок, Факультативдик протоколго кол коюу, ратификациялоо учурунда, же ага кошулууда мамлекет-катышуучу бул мамлекет тарабынан аялдардын укуктарынын бузулушуна териштирүү жүргүзүү боюнча Комитеттин компетенциясын тааныбай тургандыгы жөнүндө билдире алат. (Факультативдик протоколдун 10-статьясы). Башкача айтканда, мамлекет-катышуучунун териштирүү процедурасын жүргүзүүдөн баш тартууга укугу бар. Эгер, мамлекет катышуучу териштирүү процедурасын жүргүзүүдөн баш тартпаса, ал учурда Комитет мамлекет-катышуучунун аймагына кирүүгө макулдугун алуу менен териштирүү жүргүзүү демилгесин бере алат

Факультативдик протоколго ылайык берилген эскертүүлөрдүн Конвенцияга тийгизген таасири

Комитет 2- жана 16-статьялар келишимдин негизги жоболору болуп саналат жана Конвенциянын максаттарына жана милдеттерине башка бардык эскертүүлөр туура келбейт деп аныктоодо, ошондуктан бул статьяларга карата эскертүүлөр негизсиз деп эсептешет. Негизинен, Комитет докладды берүүнүн жүрүшүндө жана Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын Факультативдик протоколунда каралган иштерди чечүүдө бул статьяларга ылайык мамлекет-катышуучулардын милдеттерин карап чыгат. Азыркы учурда Комитет Факультативдик протоколго ылайык Конвенциянын башка статьяларына эскертүүлөрдүн таасирин талкуулап жатат жана эскертүүлөргө туш болгон статьяларга тийиштүү иштерди карап чыгуу укугунун Комитетке берилишин адам укугу боюнча Комитети чече тургандыгы белгиленүүдө.

Кабарларды берүү процедурасы

Кабарларды берүү процедурасы деген эмне?

Кабарларды берүү процедурасы – Конвенциянын Факультативдик протоколунда белгиленген механизм жана Факультативдик протоколду ратификациялаган/кошулган мамлекет-катышуучунун юрисдикциясынын астында укук бузуулар болгон учурда аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктарынын бузулушунан жабыркаган айрым жактарга жана жактардын тобуна аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитетине даттанууларын берүү (кабар берүү) мүмкүнчүлүгүн берет.

Кабар укук бузуудан жабыркагандардын атынан берилсе да боло тургандыгын белгилей кетүү керек. Бирок, мындай учурда жабыркаган адамдын макулдугу болушу зарыл, же кабардын авторунун аракети негиздүү болгон учурда жабыркагандын макулдугу жок берилет.

Кабарды ким бере алат?

Кабарды төмөнкүлөр бере алат:

- Конвенциянын Факультативдик протоколунун катышуучусу болуп саналган мамлекет (башкача айтканда Факультативдик протоколду ратификациялаган/ кошулган мамлекет) тарабынан Конвенция кепилдик берген укуктардын биринин бузулушунан жабыркагандыгын аныктаган айрым жактар же жактардын тобу.
- Укуктары бузулган ысымдары белгилүү топтор, же ысымдары идентификациялана албаган жактар, ошондой эле топ катары укуктары бузулган жактардын тобу (мисалы, аялдардын укуктарын коргоого багытталган иш-аракети мамлекет тарабынан тыюу салынган уюмдар).
Укук бузуудан жабыркаган/жабыркагандар мамлекет-катышуучунун аймагында туруктуу жашаган жарандар, же жактар болушу зарыл эмес, бирок укук бузулган учурда анын юрисдикциясынын астында болууга тийиш. Ошондой эле эгер укук бузуу бул мамлекеттин юрисдикциясынын астында болуп өтсө, алардын укуктары бузулган учурда жабыркагандар мамлекет-катышуучунун аймагында болууга милдеттүү эмес. Мисалы, укугу бузулган аял ошол мамлекеттин жараны болуп саналат, бирок чет өлкөдө жашайт.
- Укук бузуулардан жабыркагандардын макулдугу менен алардын атынан даттануу берген башка жактар, эгер жабыркагандардын атынан иш-аракет жүргүзө ала тургандыктарын далилдей алса айрым жактар, же жактардын тобу даттануу бере алат. Жабыркагандардын өкүлдөрү мамлекет-катышуучунун юрисдикциясында болуусу талап кылынбайт.

Кабар берүү процедурасын качан пайдаланууга болот?

Укуктарын коргоодо ички бардык каражаттарды пайдаланып, жыйынтык чыкпагандан кийин гана кабар берүү процедурасын колдонууга болот. Бул, аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктарын бузуудан жабыркаган/жабыркагандар эгер процесс жыйынтыксыз узак, же мүмкүн болгон коргонуу каражаттары натыйжалуу жыйынтык бербестиги белгиленген учурдан башка учурда адегенде акыйкаттыкты жетиштүү болгон коргонуу каражаттарынын бардыгын пайдалануу жолу менен улуттук деңгээлде издөөлөрү керек.

Кабарларды берүү үчүн убактылуу чектөөлөр жок.

Кабарларды берүү процедурасын кантип пайдалануу керек жана кабарды кантип даярдоо керек?

Кабар берүү процедурасы төмөнкүдөй этаптарды камтыйт:

- Кабар берүү;
- Комитет кабардын жарактуулугун/жараксыздыгын аныктайт;
- Комитет тарабынан кабыл алынган кадамдар, алар кабардын жарактуулугу жөнүндө чечим кабыл алынгандан кийин Комитеттин андан аркы иш-аракети болуп саналат.

Төмөндө берилген маалыматтар кабар берүү процедурасынын биринчи кадамына кирет:

Эгер Сиз кабар берүү процедурасын пайдаланууну пландаштырсаңыз, анда төмөндөгүлөрдүн болушун тактаңыз:

- Конвенция тарабынан кепилдик берилген сиздин укуктарыңызды, же сиз атынан иш жүргүзгөн жабыркоочунун/жабыркоочулардын укуктарын бузган мамлекет Конвенциянын Факультативдик протоколун ратификациялаган/кошулган;
- Кабарда белгиленген фактылар тийиштүү мамлекет-катышуучу Факультативдик протокол күчүнө киргенден кийин болгондугун. Мында белгиленген датасынан кийин да кайталанган фактыларга (дискриминация/укук бузуулар) гана жол берилет.
- Сиз Комитетке жабыркоочунун(лардын) макулдугусуз аракеттене тургандыгыңызды далилдей алган учурдан башка учурда жабыркоочу(лар) алардын атынан кабар берүүгө өз макулдугун берет. Жабыркоочу(лар) укук жөндөмү жок, олуттуу оорулуу, же башка маанилүү шарты бар болгондуктан өз макулдугун бере албаган иштерде жол берилет. Ошондой эле кабар көп сандаган жабыркоочулардын атынан берилгенде болот, анткени ар бир жабыркоочудан макулдук алуу мүмкүн эмес. Айрым учурларда жабыркоочулар жаман мамиле түзүлүү же репрессиялык актылардын болуу коркунучунан улам өз макулдугун берүүдөн коркушу мүмкүн;
- Улуттук деңгээлде бардык коргонуу каражаттары колдонулуп бүттү. Бирок Комитет мындай каражаттарды колдонуу жыйынтыксыз узак жана натыйжалуу жыйынтык берүүгө жөндөмсүз болгон учурда ички коргонуу каражаттарын аягына чейин колдонуу жөнүндө эрежелерден исключение кыла алат;
- Бул маселе Комитет тарабынан каралган, же эл аралык териштирүү, же жөнгө салуу боюнча башка процедураларга ылайык каралган эмес, же каралбайт;
- Сиз берген кабар анонимдүү болуп саналбайт.

Кабарды даярдоо мезгилинде, төмөндөгүлөрдү аныктайсыз:

- Аны кат жүзүндө даярдадыңыз;
- Болгон жана сиздин кабарыңыздын мазмуну болуп саналган фактыларды Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктар менен байланыштырдыңыз;
- Жыныстык жактан дискриминацияны көрсөткөн маалыматты бердиңиз;
- Комитетке зарыл болгон бардык маалыматты бердиңиз.

Даттанууларды берүүнүн милдеттүү формуляры жок болсо да, төмөндө мисал катары берилген форманын үлгүсү пайдалуу болушу мүмкүн:

<http://www.un/.org/womenwatch/daw/cedaw/opmodelform.html>

Сиз үчүн мүмкүн пайдалуу болуучу кошумча маалыматты төмөнкү мисалдардан ала аласыз:

<http://www2.ohchr.org/english/law/docs/Part.of.FS/No/7/pdf>

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитеттин секретариаты Женевага көчүрүлгөндүгүн жана бардык даттануулар төмөнкү дарек боюнча жөнөтүлүшү керектигин эсиңизден чыгарбаңыз:

Petitions Team
Office of the High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10, Switzerland
Петициондук команда
Адам укуктары боюнча Жогорку Комиссарынын Бюросу
Бириккен Улуттар Уюмунун Женевадагы Бюросу
1211 Женева 10, Швецария
Факс: + 41 22 917 9022

(өзгөчө маанилүү иштер үчүн)

- кабарды Комитеттин жумушчу тилинин биринде бересиз (англис, орус, француз, испан, кытай же араб);
- Эгер мүмкүн болсо өз кабарыңызды, кабардын мазмунун жакшы түшүнүү үчүн кошумча маалымат, же фактыларды аныктаган далилдер менен бекемдеңиз (мисалы, жабыркоочу(лар) туш болгон укук бузуулар, кырдаал). Мындай учурда документтер жазуу жүзүндө гана эмес, башкача да тиркелиши мүмкүн;
- Сиз талап кылган зыян тартуунун ордун толтуруу каражаты жөнүндө Комитетке маалымат бериңиз. Аялдардын укуктарын бузуудан жабыркагандар финансылык компенсация сыяктуу келтирилген зыяндын ордун толтурууну, ошондой эле дискриминациянын келип чыгуу факторлорун жоюу максатында, мамлекет-катышуучу тарабынан тийиштүү чаралардын кабыл алынышын талап кыла алышат.

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет качан кабар алуудан баш тартат?

Конвенциянын Факультативдик протоколунун 2, 3 жана 4-статьялары менен макулдашылбаган учурда Комитет кабарды алуудан баш тартат, өзгөчө:

- Кабар Факультативдик протоколдун мүчөсү болбогон мамлекетке тийиштүү болгондо;
- Кабар анонимдүү берилсе;
- Кабар жабыркоочунун/жабыркоочулардын атынан анын макулдугусуз берилсе, мындай кабардын автору макулдук албастан жүргүзгөн ишине негиздеме берген учурдан башка учурда;
- улуттук деңгээлдеги коргонуу каражаттары толук колдонулуп бүтө элек болсо. Комитет жабыркоочу (лар) укук бузууларда акыйкаттыкты улуттук сот системасынан издөөнү жана Комитетке даттануу бергенге чейин бардык ички коргонуу каражаттарын колдонуп бүтүшүн талап кылат. Комитет эгер мындай коргонуу каражаттарын колдонуу “натыйжасыз узартылса” же “талаптагыдай туура жыйынтык чыгары күмөн болсо” бул талаптын аткарылышынан баш тартышы мүмкүн.
- Кабар Конвенциянын Факультативдик протоколунун 4.2-статьясына ылайык жараксыз болуп саналса.

Факультативдик протоколдун 4.2-статьясына ылайык кайсы критерийлер кабардын жараксыздыгын аныктайт?

Комитет кабарды жараксыз деп жарыялайт, эгер:

1. Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитетте ошол эле маселе каралган болсо, же “эл аралык териштирүүнүн, же жөнгө салуунун башка процедурасына” ылайык каралса, же каралып жатса. Бирок:

- “эл аралык териштирүүнүн, же жөнгө салуунун башка процедурасына” ылайык каралган “ошол эле маселе” экен деп чечүү үчүн Комитет кабарда баяндалган бардык фактыларды изилдейт жана бузууга учураган укуктарды карап чыгат. Комитет, эгер кабарда жазылган фактылар мурдагы иштерде берилген фактылардан өтө айырмаланса жана/же кабардын автору кароого берилген укуктардан башка да укуктар бузулгандыгын аныктай алса, анда бул иш мурдагы иштин бири деп эсептелбейт деп чечим чыгара алат. Башка кырдаалда Комитет эки иште көрсөтүлгөн фактылар бирдей болгон учурда да кабарды жарактуу деп жарыялай алат.
- Адам укуктары боюнча эл аралык органдардын бардык процедуралары “териштирүү же жөнгө салуу” мүнөзүндө болбойт, анткени алардын бардыгы эле ушуга окшош процедуралардын талаптарына ылайык болгон мүмкүнчүлүк бере албайт (мисалы, жабыркоочу үчүн коргонуу каражатын аныктоо). Ошондуктан, эгер ал уюм териштирүү жүргүзүү процедурасына ылайык иштерди карабаган учурда Комитетке жана адам укуктары боюнча башка институттарга кабар берүү мүмкүн болуп эсептелет (мисалы, БУУнун аялдарга карата зомбулук боюнча Атайын докладчысынын, Америка аралык Комиссиянын Атайын докладчысынын докладдарын берүү процедурасы).

2. Улуттук деңгээлдеги бардык жетиштүү коргонуу каражаттары толук колдонула элек.

Комитет жабыркоочу/жабыркоочулар укук бузууларда акыйкаттыкты улуттук сот системасынан издөөнү жана Комитетке даттануу бергенге чейин бардык ички коргонуу каражаттарын колдонуп бүтүүнү талап кылат. Комитет эгер мындай коргонуу каражаттарын колдонуу “талаптагыдай туура жыйынтык чыгары күмөн болсо”, ал эми аларды колдонуу “натыйжасыз узартылып жатса” бул талаптын аткарылышынан баш тартышы мүмкүн.

3. Кабар Конвенциянын жоболоруна туура келбейт.

Комитет кабарды жараксыз деп жарыялайт, эгер ал:

- Кабарда билдирилген укук бузуулар аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция тарабынан кепилдик берилбесе;
- Укук бузууну жасаган мамлекет Факультативдик протоколдун катышуучусу болуп саналбаса;
- Укук бузуу мамлекет-катышуучунун юрисдикциясынан тышкары болсо;
- Кабар Конвенциянын максаттарына туура келбеген жыйынтыктарга жетишүү үчүн жөнөтүлсө.

4. Кабар “эч кандай негизи жок” деп жарыяланган.

Бул төмөнкү учурда болот:

- Кабар Конвенциянын ченемдерин туура эмес түшүнүү менен негизделген;
- Кабарда берилген фактылар Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктардын бузулушуна кирбейт.

5. Кабар “жетишсиз негизделген” деп жарыяланат.

Кабар төмөнкү учурда жетишсиз негизделген деп эсептелет:

- Кабарда берилген фактылар өтө жалпы болуп саналат жана жабыркоочу же жабыркоочуларга зыян келтиргендиги жөнүндө конкреттүү ишке тиешеси жок болсо;
- Укук бузуу жөнүндө маалымат арызга ишеним көрсөтүүчү фактылар жана документтер жөнүндө маалыматтар менен бекемделбеген учурда;

Ушундан улам кабарда арызданган фактыларды ырастаган так баяндоолор болушу керек: дата, кылмыш жасаган субъекттер, укук бузууларга жооптуулар, ошондой эле укук бузуунун жыйынтыгында жабыркоочуга/жабыркоочуларга келтирилген зыян. Ошондой эле ишти иллюстрациялаган документтерди жана ички каражаттардын толук пайдалануу процесси жөнүндө документтерди берүү зарыл (мисалы, медициналык документтер, күбөлөрдүн көрсөтмөлөрү, сот документтери).

6. Кабар кабар жөнөтүүдөгү укукту кыянаттык менен пайдалангандыкты билдирет.

Комитет төмөнкү учурларда берилген кабар даттануу жөнөтүүдөгү укукту кыянаттык менен пайдаланган деп чечим чыгарышы мүмкүн:

- Автор кыянаттык масаттарга ээ, же кабар саясий себептер менен берилгендиги анык;
- Кабарда көрсөтүлгөн фактылар жалган болуп саналат;
- Кабар мура каралган жана четке чыгарылган.

7. Кабарда белгиленген фактылар тийиштүү мамлекет–катышуучу үчүн Факультативдик протокол күчүнө киргенге чейин белгиленсе, эгер бул фактылар эскертилген датадан кийин кайталанган учурда гана берилет.

Айрым учурда Факультативдик протокол ратификациялангандан мурда башталган фактылар кайрадан улантылган фактылар деп аныктоо кыйын болот, анткени адам укуктары боюнча органдын чечими бул пункттар боюнча так рекомендацияларды берген эмес.

Бирок, мындай улануу Факультативдик протокол күчүнө киргенден кийин айрым чечимдерди, же башка ар кандай актыларды кабыл алуунун жыйынтыгында укук бузуулардын кайталанган учурларын белгилейт.

Убактылуу чаралар деген эмне?

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет мамлекет-катышуучудан аялдардын укуктарын бузуунун жыйынтыгында анын/алардын “кайта калыбына келтире алгыс оор зыян тартуудан” жабыркоочуну/жабыркоочуларды корогоого багытталган чукул чараларды кабыл алууну талап кылууга укуктуу. “Кайта калыбына келтире алгыс оор зыян тартуу” деген түшүнүк өмүргө коркунуч келтиргендикти же кыйноого туш келүүнү билдирет. Убактылуу чаралар жабыркоочуну үйдөгү зомбулуктан коргоо, же жабыркоочу коркунучта калган өлкөдөн депортациялоо үчүн кабыл алынат.

Комитет кабарда берилген маалыматтардын негизинде, маселени карап чыгуунун бардык этабында: кабарды алгандан кийин жана аны негиздүү карап чыгууга чейин убактылуу чара кабыл алуу жөнүндө чечим чыгара алат.

Эгер Комитет убактылуу чара кабыл алууну талап кылса, ал кабардын жарактуулугу, же аны карап чыгуу мааниси боюнча чечим кабыл алынгандыгын билдирбейт.

Кабар бергенден кийин эмне болот?

Кабар алгандан кийин жана укук бузуудан жабыркаган/жабыркагандардын ал жөнүндө тийиштүү мамлекетке билдирүү жөнүндө макулдугун алгандан кийин Комитет конфиденциалдуу тартипте тийиштүү мамлекет-катышуучуга кабарды маалымдайт жана ал кабарга кат жүзүндө жооп берүүсүн талап кылат. Бул түшүндүрүү каты, же билдирүү Комитетке алты айдын ичинде берилүүгө тийиш жана кабардын жарактуулугуна жана анын мазмунуна тийиштүү болушу керек. Анда мамлекет Комитетке бул кабарга байланыштуу кабыл алынган бардык башка чаралар жөнүндө да билдире алышат.

Комитет кабардын авторунан/авторлорунан кабардын жарактуулугуна жана маанисине тийиштүү кошумча түшүндүрмөлөрдү берүүнү талап кыла алат.

Комитет ар бир тарапка (мамлекет-катышуучуга жана авторго/авторлорго) башка тараптын түшүндүрмөсүн/арызын жана белгиленген мезгилдин ичинде бул документтерди комментарийлегенге мүмкүнчүлүк берет.

Даттануу катын мааниси боюнча карап чыгууну баштоонун алдында, Комитет анын жарактуулугу жөнүндө маселени чечет. Бул чечим мамлекет-катышуучу кат жүзүндөгү комментарий бергенге чейин кабыл алынышы да мүмкүн.

Кабар жарактуу, же жок деп аныктоо үчүн, Комитет кабар Факультативдик протоколдун 2, 3 жана 4-стактыяларында баяндалган талаптарга туура келишин текшерет.

Кошумча маалыматты карап чыгуу керек;

Аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитет кабарды кабыл алуудан качан баш тартат?

Факультативдик протоколдун 4.2-статьяларына ылайык кайсы критерийлер кабардын жараксыздыгын аныктайт?

Кабар берүү процедурасынын бардык этабында, кабар алгандан кийин жана аны мааниси боюнча карап чыгууга чейин Комитет даттанууда берилген маалыматтын негизинде мамлекет-катышуучудан аялдардын укуктарынын бузулушунун натыйжасында жабыркаганды/жабыркагандарды ал туш болуучу “кайта калыбына келтире алгыс оор зыян тартуудан” коргоого багытталган убактылуу чараларды киргизүүнү талап кыла алат.

- Комитет кабарды жараксыз деп жарыялаган учурда эмне болот?

Эгер комитет кабар жараксыз деп чечсе, анда болушунча тез арада кабардын авторуна жана тийиштүү мамлекетке өзүнүн чечими жөнүндө жана андай чечимди кабыл алуунун себептери жөнүндө билдирүү жөнөтөт.

Комитеттин чечими акыркы чечим болуп саналат, бирок ал чечим эгер, Комитет кабардын авторунан/авторлорунан же анын/алардын атынан билдерген жактардан кабардын жараксыздыгы жөнүндө өз чечимин өзгөртүүгө Комитетти ишендире алган кошумча маалыматты камтыган кат жүзүндөгү арыз алган учурда ал маселе кайра каралышы мүмкүн.

- Комитет кабарды жарактуу деп жарыялаганда эмне болот?

Кабар жарактуу деп чечим кабыл алынгандан кийин, Комитет аны мааниси боюнча кароону баштайт. Комитет конфиденциалдуу тартипте тийиштүү мамлекет-катышуучуну кабар жөнүндө маалымдайт жана мамлекет-катышуучудан кат жүзүндөгү түшүндүрмө, же билдирүү, ошондой эле бул кабарга байланыштуу ар кандай чаралар кабыл алынса алар жөнүндө маалымат беришин талап кылат. Доочу жөнүндө жеке маалымат тийиштүү мамлекет-катышуучуга доочунун макулдугу боюнча гана берилет. Ошону менен бирге эле, эгер доочу өзүнүн макулдугун бербесе, анда кабар мамлекет-катышуучуга берилбейт жана Комитет тарабынан териштирүүгө алынбайт.

Мамлекет-катышуучу алты айдын ичинде Комитетке кат жүзүндө жооп берүүгө тийиш. Бул жооп Комитет тарабынан кабардын авторуна/авторлоруна жөнөтүлөт, алар белгиленген мезгилдин ичинде Комитетке өз комментарийлерин бере алышат.

Комитет “ага айрым жактар, же жактардын тобу, же алардын атынан берген жана тийиштүү мамлекет-катышуучу берген бардык маалыматтардын” негизинде ал кабарга тийиштүү өз позициясын аныктайт. Факультативдик протокол Комитетти аталган ишти кароого байланыштуу алынган бардык маалыматтар - кызыккан тараптар: кабардын автору/авторлору жана тийиштүү мамлекет-катышуучу үчүн жеткиликтүү кылууга милдеттендирет.

Комитет кабарды жабык кеңешмелерде карайт жана Комитет өз пикирин толук билдирген күнгө чейин ал ишке тийиштүү эч кандай маалымат ачыкка чыгарылбайт. Комитет ошондой эле кабардын авторунан/авторлорунан жана тийиштүү мамлекет-катышуучудан процедура өткөрүүгө тийиштүү берилген документтердин жана маалыматтардын бардыгынын, же айрым бөлүгүнүн конфиденциалдуулугун сактоону талап кылышы мүмкүн.

Эгер Комитет, кабарда баяндалган укук бузуу үчүн мамлекет-катышуучу жооптуу деп чечсе, анда ал андай кырдаалды оңдоо үчүн мамлекет кабыл алууга тийиш болгон аныктоочу кадамдарды тийиштүү мамлекет-катышуучуга өзү рекомендациялайт.

Комитеттин рекомендациялары төмөнкүлөрдү камтыйт:

- Жабыркоочунун/жабыркоочулардын укуктарын бузуунун уланышын токтотуу жана келечекте мындай бузууларды алдын-ала жок кылуу боюнча чаралар;
- Жабыркоочуга/жабыркоочуларга компенсация, реституция, реабилитация, же келтирилген зыяндын ордун кайта толтуруу боюнча башка каражаттар;
- Конвенциянын ченемдерин бузган мыйзамдарды, практикаларды жана программаларды кайра кароо, же өзгөртүү киргизүү.

Комитет өзүнүн “пикирин, же рекомендациясын” тийиштү мамлекет-катышуучуга жана кабардын авторуна/авторлоруна жөнөтөт. Комитеттин чечими ачыкка жарыяланат. Алты айдын ичинде мамлекет-катышуучу кат жүзүндө Комитеттин пикирине жооп берүүгө тийиш, ошондой эле Комитетке анын рекомендациясын эске алуу менен кабыл алынган бардык ар кандай чаралар жөнүндө маалымат бериши керек. Комитеттин чечими юридикалык жактан милдеттүү болуп саналбаса да, мамлекет-катышуучуга таасир кылуу жана рекомендацияларын аткарууга көндүрүү үчүн Комитет өз процедураларын пайдалана алат. Аялдардын өкмөттүк эмес уюмдарынын колдоосу жана иш-аракеттери да Комитеттин рекомендацияларын мамлекет-катышуучунун аткарышына орчундуу таасирин тийгизет.

Кабар берүү процедурасын пайдаланган аялдардын конфиденциалдуулугу жана коопсуздугу

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын Факультативдик протоколу анонимдик кабарларды алууга жол бербейт (3-статья). Бул даттануу берген аял Конвенциянын Факультативдик протоколунун жоболоруна ылайык өзүнүн атын ачышы керектигин билдирет. Анын себеби, мамлекет-катышуучу өзүнө коюлган күнөө боюнча акыйкат жооп берүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек деген негизги принцип менен түшүндүрүлөт. Кабарды аялдардын тобу берген учурда, алардын айрымдары өз аттарын берүүгө макул болсо, айрымдары анонимдүү бойдон кала алат.

Конвенциянын Факультативдик протоколунун 11-статьясына ылайык мамлекет-катышуучу Факультативдик протоколду пайдаланган жак, же жактардын тобу алар Факультативдик протоколду пайдалангадыктары үчүн жаман мамилеге жана коркутууга туш болбошу үчүн тийиштүү чараларды кабыл алуулары керек. Аялдар репрессалияга кабылуудан коркон учурда, алар ал жөнүндө Комитетти даттануу берген, же териштирүү жөнүндө өтүнүч берген учурда маалымдоого тийиш жана эгер зарыл болсо, өздөрүн коргоо боюнча убактылуу чараларды кабыл алууну сурана алышат.

Кабарларды берүү процедурасына ылайык аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча Комитетине берилген иштер

Б.Дж. Германияга каршы, CEDAW/C/36/D/1/2003. Кабардын автору каалабаган ажырашуудан анын финансылык абалы начарлагандыгын билдирет. Аял, ажырашууну жөнгө салуучу мыйзамдар узак мезгил никеде туруп ажырашып жаткан жана жетиштүү компенсация ала албаган улгайган аялдарга карата дискриминация болуп саналат деп билдирет. 2004-жылдын 14-июлунда кабар жараксыз деп табылган, анткени никеден ажырашуу процесси Конвенциянын Факультативдик протоколу тийиштүү мамлекет-катышуучуда күчүнө кирген учурга чейин аяктаган. Андан тышкары, доочу ички коргонуу каражаттарын толук пайдаланып бүткөн эмес, анткени кабар берген учурда бардык эле доо улуттук деңгээлде чечилип аяктаган эмес.

А.Т. Венгрияга каршы. CEDAW/C/36/D/2/2003. Кабардын автору мамлекет-катышуучу Конвенциянын жоболоруна ылайык өз милдеттерин аткарган жок, анткени катаал жана такай үй-бүлөлүк зомбулукка туш келтирген мурдагы күйөөсүнөн натыйжалуу коргоону камсыз кылбайт деп билдирген. Доочу ички коргоонуу каражаттарын толук пайдаланып бүткөн жок, ал эми калган каражаттар өз убагында жана натыйжалуу жыйынтык бере албайт. Дагы бир маанилүү фактор, кабардын автору сот кылмыш иши жүрүп жаткан

мезгилде күнөөлүү жак бир да жолу кайтарууга алынбагандыктан убактылуу коргоого алынган эмес. 2005-жылдын 26-январында Комитет укук бузуу болгондугун аныктаган жана мамлекет-катышуучуга кабардын авторуна (жабыркоочуга) тийиштүү болгон рекомендация, ошондой эле жалпы мүнөздөгү рекомендация жөнөткөн.

Данг Тхи Тху Нгуйен Голландияга каршы. CEDAW/C/36/D/3/2004. Кабардын автору дискриминациядан жабыркоочу болуп санала тургандыгын, анткени ага кош бойлуулук жана төрөт боюнча пособия аз суммада төлөнгөндүгүн билдирген. Нгуйен айым мамлекет катышуучу Конвенциянын жоболоруна ылайык аялдарды кош бойлуу жана төрөт мезгилинде финансылык жактан камсыздоого тийиш деген негиздемеге таянган. Кабар жарактуу деп таанылган, анткени, кош бойлуулук жана төрөт боюнча пособия Факультативдик протокол тийиштүү мамлекет-катышуучуда күчүнө киргенден кийин төлөнгөн жана бардык ички коргонуу каражаттары пайдаланылып бүткөн. Бирок укук бузуу катталган эмес. Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция мамлекет-катышуучуга декреттик өргүү боюнча пособия системасын иштеп чыгууда эркин аракеттенүүнү бергендиктен кош бойлуу аялдардын толук киреше алуу боюнча коргоону камсыз кыла албастыгын билдирген.

А.С. Венгрияга каршы. CEDAW/C/36/D/3/2004. Кабардын автору цыган аял ооруканада өлүү түйүлдүктү Кесарево сечение операциясын жасоо учурунда мажбурлаган стерилизацияга туш болгондугуна арызданган. Бул кабар жарактуу деп табылып, каралып чыккан. Комитет ички коргонуу каражаттары толук пайдаланып бүткөндүгүнө макул болгон, ошондой эле кабарда берилген фактылар Факультативдик протокол Венгрияда күчүнө киргенге чейин болгондугуна карабастан, андан фактылар улантылып жаткандыгы белгиленген. Оорукананын персоналынан улам Комитет Конвенцияга ылайык кабардын авторунун укуктары бузулду деп санала тургандыгын, мамлекет – катышуучу үй-бүлөнү пландаштыруу боюнча зарыл болгон маалыматтарды жана консультацияларды берүүгө жөндөмсүздүгүн белгилеген. Ошондой эле Комитет мамлекет-катышуучу кабардын автору стерилизацияга макулдугун акыл-эси менен бергендигин тактабагандыгын эске алган. Натыйжада мамлекет-катышуучуга кабардын авторуна тийиштүү компенсация төлөө жана аялдардын репродуктивдүү саламаттыгына карата чараларды кабыл алуу боюнча атайын рекомендациялар жөнөтүлгөн.

Сахиде Гозксе (маркум) Австрияга каршы, CEDAW/C/39/D/5/2005. Бул иш күйөөсүнүн катаалдыгынан аялы өлүмгө учураган үйдөгү зомбулукка тийиштүү. Кабардын авторлору Конвенциянын жоболоруна ылайык мамлекет-катышуучу Сахиде Гозксенин укуктарын, анын жеке коопсуздугун жана өмүрүн коргоо боюнча тийиштүү чараларды кабыл албагандыгын, ошондой эле өтө мыкаачы жана коркунучтуу кылмышкер катары анын күйөөсүнө карата кылмыш укугуна ылайык сот тартибинде айыптоо иштерин жүргүзүүнү камсыз кылбагандыгын билдиришкен. Андан да, укук коргоо органдары менен сот бийлигинин ортосунда пикир келишпестик болгондугу белгиленген. Комитет бул кабарды жарактуу деп жарыялаган. Полиция Сахиде Гозксени коргоо боюнча өздөрүнүн кызматтык милдеттерин аткарабагандыктары үчүн күнөөлүү деп табылган. Комитет кылмышкердин укуктарын сактоо аялдын дене-боюнун жана психикалык саламаттыгын коргоо укуктарынын сакталышын жокко чыгарбастыгын жана мамлекеттик айыптоочу полициянын кылмышкерди камакка алуу жөнүндө өтүнүчүн кабыл албай коюшу туура эместигин белгилеген.

Фатма Йилдрим (маркум) Австрияга каршы. CEDAW/C/39/D/6/2005. Бул иш күйөөсүнүн катаалдыгынан аялы өлүмгө учураган үйдөгү зомбулукка тийиштүү. Кабардын авторлору мамлекет-катышуучу үйдөгү зомбулуктун жабыркоочусу катары Фатма Йилдримдин укуктарын, анын жеке коопсуздугун жана өмүрүн коргоо боюнча

зарыл болгон чараларды кабыл албагандыгын билдирген. Полиция менен мамлекеттик айыптоочунун ортосундагы маалымат алмашуу механизми айыптоочуга Фатмага күйөөсү тарабынан түзүлгөн коркунучту жетиштүү деңгээлде баалаганга мүмкүндүк берген эмес. Ошондой эле кылмыштуулук сот өндүрүш системасынын кызматкерлеринин, өзгөчө үйдөгү зомбулукту майда укук бузуу катары баалаган мамлекеттик айыптоочулардын камкордугунун жетишсиздиги белгиленген. Негизинен, мындай зомбулукка карата кылмыш укугу колдонулган эмес жана укук коргоо органдары мындай укук бузууларды кооптуу жана олуттуу кылмыш катары карашкан эмес. Фатма өзүнүн өмүрүн коргоо үчүн ачык жана чечкиндүү аракет жасаган, мамлекет-катышуучунун күйөөсүн камакка алууга жөндөмсүздүгү Фатманы коргоо боюнча мамлекет-катышуучунун кызматтык милдеттин бузгандык деп белгиленген. Комитет кылмышкердин күнөөсүздүгүн презумпциялоо, жеке жана үй-бүлөлүк укугу, жеке эркиндик укугу сыяктуу укуктары аялдардын жашоого, дене-боюнун жана психикалык саламаттык укуктарын жокко чыгарбай тургандыгын дагы бир жолу эскертти.

Кристина Муноз-Варгас жана Сайнз де Викуна Испанияга каршы, CEDAW/C/39/D/7/2005. Кабардын автору мамлекет-катышуучу биринчи төрөлгөн баласы катары ага маркум атасынын дворяндык титулун мурастоо укугунун жокко чыгаруу менен ага карата жыныстык жактан дискриминация көрсөткөндүгүн билдирген. Комитет бул кабарды жараксыз деп тааныган. Биринчиден, Комитет доо арызын берүү үчүн негиз болгон факт (дискриминация) мамлекет Конвенциянын катышуучусу болгонго чейин болгон. Экинчиден, Комитеттин мүчөлөрүнүн көпчүлүгүнүн позициясы дворяндык титул адам укуктарына, анын негизги эркиндиктерине тиешеси жоктугун жана алардын болушу символикалык мүнөзгө гана ээ экендигин билдирген. Ушулардын негизинде кабар жараксыз деп табылган.

Рахиме Кайхан Түркияга каршы, CEDAW/C/34/D/8/2005. Кабардын автору, мектеп окутуучусу, түрк, иш убагында жоолугун чечүүдөн баш тарткандыгы үчүн мамлекеттик мектептен иштен бошотулуп, дискриминацияга кабылгандыгын билдирген. Бул кабар жараксыз деп табылган, анткени ички коргонуу каражаттары толук пайдаланылбаган. Кайхан айым Комитетке кабар бергенге чейин улуттук деңгээлде жыныстык жактан дискриминация жөнүндө билдирген эмес. Бирок, Комитет мамлекет-катышуучунун кабарды жараксыз деген түшүндүрмөлөрү менен макул болгон жок, анткени адам укуктары боюнча Европалык сот башка автордун ушуга окшош ишин караган. Датанын туура келбегендиги (эреже боюнча укук бузуу Факультативдик протокол күчүнө кирген учурдан кийин болууга тийиш) Кайхан айым иштен Факультативдик протокол күчүнө киргенге чейин болгон менен, мындай иштен бошотуу терс таасирин тийгизген учурлар болгон.

Н.С.В. Улуу Британиянын Бириккен Королевствасына жана Түндүк Ирландияга каршы. CEDAW/C/38/D/10/2005. Бул иш Улуу Британиядан Пакистанга депортация болушуна каршы күрөшкөн Пакистандык аялга тийиштүү, ал Пакистанда анын мурдагы күйөөсү тарабынан анын өмүрүнө коркунуч келе тургандыгын, Пакистандын өкмөтү аны зарыл деңгээлде коргоону камсыз кылбастыгын билдирген. Депортацияны жокко чыгарууга жетишүү үчүн Улуу Британиянын укуктук соту Жогорку сотуна арыз берилбегендигинин негизинде кабар жараксыз деп табылган. Ошондой эле кабардын автору улуттук деңгээлде жыныстык жактан дискриминация жөнүндө маселени койгон эмес. Комитет арыз ээсин коргоо боюнча убактылуу чараларды кабыл алууну талап кылган.

Констьянс Р. Сальгадо Улуу Британиянын Бириккен Королевствасына жана Түндүк Ирландияга каршы. CEDAW/C/37/D/11/2006. Кабардын автору жыныстык жактан

дискриминацияга туш болгондугун билдирген, анткени Колумбияда төрөлгөн уулуна британиянын жарандыгын бере алган эмес, себеби ал мезгилдеги жарандык жөнүндө мыйзамдарга ылайык балага жарандык энеси тарабынан эмес, атасы тарабынан гана берилген. Комитет кабарды жараксыз деп жарыялаган. Сальгадо айымга карата дискриминация ал уулуна британиялык жарандыкты берүүгө алгачкы жолу аракеттенген учурдан тартып уулу жашы жеткенге чейин уланган. Бул тийиштүү мамлекет-катышуучуда Факультативдик протокол күчүнө киргенге чейин болгон. Ошондой эле Сальгадо айым Комитеттин кароосуна ишти жөнөткөнгө чейин мамлекет-катышуучуга укук бузууларды оңдоого мүмкүнчүлүк берүүчү ички коргонуу каражаттарын толук пайдаланган эмес.

Жен Жен Женг Голландияга каршы. CEDAW/C/42/D/15/2007. Кабардын автору Голландиядан саясий баш калкоо суранган Кытай качкыны, ал адам сатуудан жана мажбурлап дене-боюн сатуудан коргой албаган мамлекет-катышуучу тарабынан жасалган укук бузуулардын жабыркоочусу экендигин билдирген. Комитет бул кабар жараксыз деп чечим кабыл алган, анткени ички коргонуу каражаттары толук пайдаланылган эмес. Бул иш боюнча Комитеттин үч мүчөсү башка мүчөлөрдүн пикирине туура келбеген өзгөчө пикирин айтышкан. Ал мүчөлөр бул кабарды жарактуу деп эсептешкен. Анткени мамлекет-катышуучу тийиштүү кам көрбөгөн жана жабыркоочуга зарыл болгон коргонуу каражаттарын пайдалануу жөнүндө кандайдыр бир жетектөөлөр менен камсыз кылбаган.

Мындан да так маалымат IRAW Asia Pacific кийинки публикацияларында жайгаштырылган (англис тилинде гана).

Конвенциянын Факультативдик протоколуна кабар берүү процедурасына ылайык №6-10 иштердин анализи

Конвенциянын Факультативдик протоколуна кабар берүү процедурасына ылайык алгачкы беш иштин анализи

Ошондой эле БУУнун Жогорку Комиссарынын адам укуктары боюнча Бюросунун сайтында (англис жана орус тилдеринде).

<http://www2.ohchr.org/english/law/jurisprudence.htm>

Териштирүү жүргүзүү процедурасы

Териштирүү жүргүзүү процедурасы деген эмне?

Териштирүү жүргүзүү процедурасы – Факультативдик протокол тарабынан уюмдаштырылган механизм, ал аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитетине мамлекет-катышуучу тарабынан аялдарга карата дискриминациянын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктардын “олуттуу жана системалуу” бузулушу жөнүндө ырасталган маалыматтарды алгандан кийин териштирүү жүргүзүүгө мүмкүндүк берет. Кабар берүү процедурасынан айырмаланып, териштирүү жүргүзүү процедурасы Комитетке өзүнүн жеке териштирүүсүн, фактыларды белгилөө жана баалоо боюнча иш-аракеттерди, ошондой эле конфиденциалдуу сурак жана угуу иштерин жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн берет. Ушуну менен бирге эле бул процедура эгер мамлекет-катышуучу макулдугун берсе, тийиштүү өлкөгө сапарга барат. Териштирүү жүргүзүү процедурасы Комитетке тийиштүү мамлекет-катышуучуга

териштирүү жүргүзүүнүн натыйжасында түзүлгөн өзүнүн комментарийлерин жана рекомендацияларын жөнөтүүгө мүмкүндүк берет.

Укук бузуудагы “олуттуу” деген аныктамага аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктарынын бир, же андан да көп бузулган учурлары кирет. Ал жашоого болгон укугуна, дене-боюнун жана психикалык бүтүндүгүнө жана коопсуздугуна байланышкан дискриминацияны билдирет.

Укук бузуулардын “системалуу” деген аныктамасы туруктуу процесстин бөлүгү болуп саналган укук бузууларга кирет, кеңири тараган жана басымдуу санга ээ. Алардын атайын жасалган, же атайын жасалбагандыгына карабастан мындай укук бузуулар мамлекет-катышуучунун белгилүү бир саясатынын, мыйзамдарынын, же практикаларынын алкагында жасалат. “Системалуу” деген термин “олуттуу” деп аныкталганга тиешеси жок укук бузууларды да камтышы мүмкүн, бирок алар мамлекет-катышуучу тарабынан жүргүзүлүп жаткан белгилүү бир схеманын натыйжасы болуп саналат.

Эгер Комитет териштирүү жүргүзүү процедурасын колдонууну чечсе, анда ал тийиштүү мамлекет-катышуучуга бул процедура жүргүзүүнүн бардык этабында кызматташууну сунуштайт. Бирок бул кызматташуу териштирүүнүн башталгандыгын билдирбейт. Териштирүү жүргүзүү процедурасына ылайык териштирүү конфиденциалдуу жүргүзүлөт.

Териштирүү жүргүзүү процедурасы Комитетке аялдардын укуктарынын олуттуу бузулушуна өз убагында чара көрүшүнө жана өз ыктыяры менен кеңири масштабдагы териштирүү жүргүзүү демилгесин көтөрүү мүмкүнчүлүгүн берет. Бирок бул процедураны колдонуу олуттуу чектөөлөргө ээ, анткени мамлекет-катышуучу Факультативдик протоколго кол коюу, ратификациялоо же кошулуу мезгилинде “баш тартуу клаузула” укугуна ээ. “Баш тартуу клаузула” деген, мамлекет-катышуучу Комитетти териштирүү жүргүзүү процедурасы боюнча компетенциясын тааныбай тургандыгын билдире алат дегенди түшүндүрөт.

Териштирүү жүргүзүү процедурасын кантип пайдаланууга болот?

Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын ченемдерине ылайык аялдардын укуктарынын “олуттуу, же системалуу” бузулушу жөнүндө Комитетке маалымат берүүдө аткарылууга тийиш болгон талаптардын негизинде алганда териштирүү жүргүзүү процедурасы кабар берүү процедурасына салыштырганда азыраак формалдуу.

Кабарды оозеки да, жазуу түрүндө да ар кандай формада берсе болот. Ошондой эле маалымат берүүгө ким укуктуу деген маселеде да эч кандай чектөөлөр жок. Бул, маалыматты өкмөттүк эмес уюмдар, укуктары бузулбаган жактар, же тийиштүү мамлекет-катышуучуга эч кандай тиешеси жок жактар деле бере алышат дегенди билдирет. Чектөөлөр болгону төмөнкү учурда гана коюлат:

- мамлекет териштирүү жүргүзүү боюнча Комитеттин компетенциясын тааныган Факультативдик протоколдун катышуучусу болууга тийиш;
- Кабарда берилген маалымат ишенимдүү болууга тийиш.

Комитетке кабар берүү үчүн белгилүү эрежелер жоктугуна карабастан, төмөндө териштирүү процедурасын баштоо алдында Комитет талап кылуучу негизги маалыматтар берилди.

Бул жетектөө-колдонмолор IWRAW Asia Pacific тарабынан басып чыгарылган “Биздин укуктар факультативдүү эмес” окуу куралынын 85-бет, 12 усулдук материалдарына негизденген. Мындан да кенен жана так маалыматтарды төмөндөгүлөрдөн алсаңыздар болот:

http://www.iwraw-ap.org/documents/resourceguide/Our_Rights_Guide.pdf

- Кабарлардын автору/авторлору жөнүндө маалымат:
 - Териштирүү жөнүндө маалымат анонимдүү берилиши мүмкүн болгонуна карабастан Комитетке кабардын авторунун байланыштык маалыматын берүү сунушталат, ал маалыматтын ишенимдүүлүгүн текшерүү жана зарыл болгон учурда кошумча маалыматты суроо мүмкүнчүлүгүн берет: *жеке жактын аты/ уюмдун аталышы, дареги, электрондук почтасы, телефон/факс.*
- Териштирүү жөнүндө маалымат:
 - Териштирүү жүргүзүү процедурасы эмне үчүн берилген маалыматта баяндалган аялдардын укуктарынын бузулушуна көңүл буруу үчүн ылайыктуу процедура болуп санала тургандыгын көрсөтүңүз;
 - Укук бузуу/лар үчүн жоопкерчиликтүү болгон мамлекет-катышуучунун атын көрсөтүңүз;
 - Укук бузуунун мүнөзүн көрсөтүңүз: “олуттуу”, “системалуу” же “олуттуу жана системалуу”;
 - Укук бузуу/ларды кыскача (бир барак) баяндаңыз жана эмне үчүн Комитет териштирүү жүргүзүү процедурасын башташы керектигин түшүндүрүңүз.
- Болжонгон укук бузуулардын мүнөзү жөнүндө так маалымат:
 - Фактыларды баяндоо, датасы, орду жана келтирилген же алдын-ала токтотулган зыяны жөнүндө маалымат;
 - Укук бузуу/лардын жабыркоочулары жана таасирлери жөнүндө маалымат;
 - Укук бузган/дар жөнүндө маалымат;
 - Жабыркоочулар, же алардын атынан чыккан жактар тарабынан укук коргоо каражаттарын алуу максатында кабыл алынган чаралар, анын ичинде улуттук жана эл аралык деңгээлдеги укук коргоо органдарына даттануу берүү жөнүндө маалымат;
 - Укук бузууларды териштирүү жана андай аракеттерди келечекте алдын-ала жоюу максатында мамлекеттик органдар тарабынан кабыл алынган чаралар жөнүндө маалымат;
 - Мамлекеттин коргоо каражаттарын берүүгө тийиштүү аракеттери же аракетсиздиги жөнүндө маалымат;
 - Статистика, дискриминациялык мыйзамдар жана саясат, алардын аялдардын укуктарын имплементациялоого таасири сыяктуу кабарды ырастаган кошумча маалымат.

Конвенцияда баяндалган аялдардын укуктарын “олуттуу же системалуу” бузуу/лар жөнүндө Комитет такталган маалымат алгандан кийин эмне болот?

Аялдардын Конвенция тарабынан кепилдик берилген укуктарынын бузулушу жөнүндө маалымат алгандан кийин, Комитет аны изилдөө жүргүзүүнү баштайт. Адегенде ал мамлекет-катышуучуга кызматташууну сунуштайт жана ушуга байланыштуу белгиленген убакыттын ичинде тийиштүү маалыматка карата эскертүүлөрүн берүүнү сурайт.

Тийиштүү мамлекет-катышуучу берген эскертүүлөрдөн тышкары, Комитет бул ишке тийиштүү бардык жеткиликтүү маалыматтарды жана материалдарды кабыл алат. Ал ошондой эле төмөнкүлөр берген кошумча маалыматтарды пайдалануу жөнүндө чечим чыгара алат:

- Тийиштүү мамлекет-катышуучунун өкүлдөрүнөн;
- өкмөттүк уюмдардан;
- өкмөттүк эмес уюмдардан;
- жеке жактардан.

Эгер Комитет алган маалыматтарды ишенимдүү деп эсептесе, анда ал сунушталган укук бузууну териштирүү жүргүзүү жана Комитет тарабынан белгиленген мөөнөттүн ичинде релеванттуу доклад берүү үчүн өзүнүн бир, же бир нече мүчөлөрүн дайындайт. Ошондой эле Комитет териштирүү жүргүзүүнүн бардык этабында мамлекет-катышуучу тарабынан конфиденциалдуу жүргүзүлө турган кызматташтыкты камсыздоо боюнча чара кабыл алат.

Териштирүү жүргүзүүдө кандай усулдар колдонула тургандыгын Комитеттин териштирүү жүргүзүүгө ыйгарым укуктар берилген мүчөлөрү аныктайт. Бул процесс мамлекет-катышуучунун макулдугу менен анын аймагына сапарга барууну да камтыйт. Бул сапардын учурунда конфиденциалдуу угуулар жүргүзүлүшү мүмкүн, бирок бул учурда да тийиштүү мамлекет-катышуучунун макулдугу керек.

Комитет мамлекет-катышуучуну териштирүү жүргүзүүгө байланыштуу анын юрисдикциясы астында өткөрүлүп жаткан кандайдыр бир угууларга же жолугушууларга катышкан Комитеттин мүчөлөрү жаман мамилеге, же коркутууларга туш болбошун камсыздоо боюнча бардык чараларды кабыл алууга тийиш экендигин маалымдайт.

Териштирүү жүргүзүлүп бүткөндөн кийин Комитет:

- тийиштүү мамлекет-катышуучуга териштирүүнүн жыйынтыктарын эскертүүлөр жана рекомендациялар менен бирге жөнөтөт жана мамлекет-катышуучуга аны алгандан кийин алты айдын ичинде ал чечимдер боюнча өз эскертүүлөрүн берүүнү сунуштайт;
- алты айлык мөөнөт аяктагандан кийин Комитет тийиштүү мамлекет-катышуучуга териштирүү жүргүзүүнүн натыйжасында кабыл алынган чаралары жөнүндө маалымат берүүсүн сунуштайт;
- Комитет тийиштүү мамлекет-катышуучуга Аялдарга карата дискриминациялардын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын 18-статьясына ылайык берилген өзүнүн мезгилдик докладына Комитеттин эскертүүлөрү жана сунуштары боюнча кабыл алынган бардык чаралары жөнүндө так маалыматтарды кошууну сунуштайт.

Териштирүү жүргүзүү процедурасын пайдаланган аялдардын конфиденциалдуулугу жана коопсуздугу

Факультативдик протокол териштирүү жүргүзүү үчүн берилген кабар анонимдүү болбошу керек деген атайын жобосунун жок экендигине карабастан, анда Комитет “ишенимдүү” маалымат алган учурда гана иш-аракет жүргүзөт деп көрсөтүлгөн. Ушундан улам, берилген маалыматтын ишенимдүүлүгүн далилдөө үчүн Комитетке доо арыз ээсинин (укук бузуудан жабыркагандын) ким экендигин белгилөө талап кылынат. Ошондой эле мамлекет-катышуучу өзүнө каршы коюлган айыптоого акыйкат жооп берүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек деген принцип да буга себеп болот.

Конвенциянын Факультативдик протоколунун 11-статьясына ылайык мамлекет-катышуучулар Факультативдик протоколду пайдаланган жактар, же жактардын тобу Факультативдик протоколду пайдалангандыктары үчүн жаман мамилеге, же коркутууга туш болбошу үчүн тийиштүү чараларды кабыл алууга тийиш Аялдар куугунтукка алынуудан корккон учурда, алар даттануу, же териштирүү жүргүзүү жөнүндө өтүнүч берген учурда аларды коргоо зарыл болсо, анда алар убактылуу чара кабыл алуу жөнүндө сурана алышат.

Аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитети тарабынан жүргүзүлүп жаткан териштирүүлөр

Бүгүнкү күндө Аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитети бир гана териштирүү: Сьюдад-Джуарез, Чихуахуа, Мексикадагы аялдарды уурдоо, зордуктоо жана өлтүрүү боюнча териштирүүнү жүргүздү.

Көп билүү:

Аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитети тарабынан берилген Мексика жөнүндө доклад жана Мексиканын өкмөтүнүн жообу. CEDAW/C/2005/OP/8/MEXICO

Адам укуктарын коргоонун ар кандай механизмдери: макул жана каршы болуу аргументтери

Аялдардын укуктарын бузуудан жабыркагандар коргонуу каражаты катары кайсы адам укуктарын коргоо механизмдин пайдаланаары жөнүндө чечим релеванттык келишимдер тарабынан берилген чектөө жана артыкчылык процедураларына болгон кылдат анализдерге негиздениши керек. Тандоо критерии жабыркоочунун кызыкчылыгын эң жакшы коргоо жана ал жетүүгө умтулган максаттарды так аныктоого тийиш. Адам укуктары боюнча келишимдер жыныстык жактан дискриминациядан коргоону билдиргендигине карабастан алар тарабынан сунушталган процедуралар жетиштүүлүгү, коргоо каражаттары жана чечимдердин юридикалык күчтөрү боюнча өтө айырмаланат.

Жеке жактардан кабарларды кабыл алуучу адам укуктары боюнча эл аралык органдар (аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитеттен башка) төмөндөгүлөр саналат: Адам укуктары боюнча комитет, Расалык дискриминацияларды жоюу боюнча комитет жана Кыйноолорго каршы комитет. Алар: Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт, Расалык дискриминациянын бардык түрүн жоюу боюнча эл аралык конвенция, Кыйноолорго каршы эл аралык конвенция келишимдердин сакталышын контролго алат.

Кайсы Комитетке кайрылуу керектигин чечүү үчүн бул органдардын адистигин эске алуу керек, ошондой эле кырдаалды оңдоо үчүн Комитет тарабынан мамлекет-

катышуучуга жөнөтүлгөн ушуга окшош иштер/маселелер боюнча чечимдерди жана рекомендацияларды анализдөө зарыл. Айрым учурда адам укуктарынын жыныстык жактан коргоо боюнча адистештирилген орган катары аялдарга карата дискриминацияларды жоюу боюнча комитеттин пайдалануу ыңгайлуу, анткени ал “жыныстык жактан дискриминация” түшүнүгү боюнча бир кыйла кеңири аныктамаларды берет.

Чечимдеринин милдетүү мүнөзгө ээ эместиги БУУнун Комитеттери тарабынан берилген бардык процедуралардын жалпы кемчилиги болуп саналат. Башка жагынан алганда, расалык дискриминацияларды жоюу боюнча Комитетинен башка бардык Комитеттерге кабар берүү үчүн убактылуу чектөөлөрдүн жоктугу БУУнун механизмдери менен адам укуктарын коргоонун регионалдык механизмдеринин арасынан тандоо жүргүзүүдө маанилүү аспект болушу мүмкүн. Адам укуктарын коргоо боюнча регионалдык система төмөндөгүлөрдү камтыйт: 1) Адам укуктары боюнча африкалык комиссия жана укуктук сот жана адам укугунун африкалык соту, 2) Адам укуктары боюнча америка аралык комиссия жана Адам укуктары боюнча америка аралык соту, 3) Адам укуктары боюнча европалык сот. Комиссиянын чечиминен айырмаланып, адам укуктары боюнча регионалдык соттор тарабынан чыгарылган бардык чечимдер милдетүү мүнөзгө ээ. Жогоруда саналган үч соттун ичинен Адам укуктары боюнча европалык сот гана кабардын жарактуулугун кылдат текшерүүдөн кийин гана жеке жактардын кабарларын кабыл алат.

Жогоруда белгилегендей, коргоонуунун кайсы механизмдин тандап алуу жөнүндө чечим кабыл алууда, аялдардын укуктарын бузуудан жабыркагандар талап кылынган компенсациянын түрүн эске алуу керек. Аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча комитет өз чечимдеринде дискриминациянын системалуу аспекти эске алат, ал эми анын рекомендацияларында мамлекет-катышуучуларга укук бузуулардын кайта кайталанышын алдын-ала жоюу үчүн конкреттүү аракеттер көрсөтүлгөн. Бирок бул өз чечимдерин көп учурда адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо үчүн Конвенциянын жоболорун бузуудан жабыркагандарга компенсация аныктоо менен гана чектеген адам укуктары боюнча Европалык соттун чечимдеринде сейрек кездешет.

Конвенциянын Факультативдик протоколунун англис жана орус тилдериндеги толук текстин төмөнкү сайттан алууга болот:

<http://www.un/.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/text.tml>

Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрүн жоюу боюнча Конвенциянын Факультативдик протоколу жөнүндө толук маалыматты төмөнкү сайттан алууга болот:

IWRAW Asia Pacific уюму: <http://www.iwraw-ap/ org / protocol.htm>

Аялдарды алга жылдыруу бөлүмү: <http://www.un/.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol>

БУУнун Жогорку Комиссарынын адам укуктары боюнча Бюросу:

<http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw/-one.htm>

Орус тилине которгон: Лидия Дукорская (Lidia Dukorskaya)

Кыргыз тилине которгон: Данагүл Кенжегозуева (Danagul Kenjgosueba)